

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL

IYUN/6-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

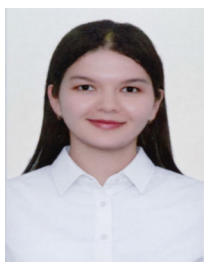
O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

METAVERS TURIZMI: VIRTUAL DUNYODAGI SAYOHATNING IQTISODIY, HUQUQIY VA IJTIMOIIY NATIJALARI	12
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich Eshimova Sevinch Baxtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O'RNI	16
Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUN'IY INTELLEKT VA PLATFORMA EKOTIZIMLARINING KORXONA INNOVATSIYALARIDAGI O'RNI

Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi
Qarshi davlat texnika universiteti
Biznes va boshqaruv kafedrasida stajyor-o'qituvchisi
Tel.: +998 99 091 00 25
E-mail: madinabonuizzatullayeva29@gmail.com
ORCID: 0009-0003-7200-2494

Annotatsiya. Ushbu maqolada mamlakatimiz iqtisodiyotining rivojlanish jarayonida ishlab chiqarish korxonalarini misolida sun'iy intellekt va internet platformalari ekotizimining korxonalar biznes modeli innovatsiyalariga ta'siri empirik jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, sanoat korxonalarining internet platformalariga integratsiyalashuvi biznes modeli innovatsiyalarini rag'batlantirishi hamda korxonalararo integratsiyani kuchaytirish orqali bilvosita ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan. Korxonalarda innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish ularning barqaror faoliyati, raqobatbardoshligi va uzoq muddatli rivojlanishining muhim omili sifatida baholanadi. Ilmiy manbalar tahlili asosida korxonalarni zamonaviy boshqarish jarayonlarida samaradorlikni oshirish yo'nalishlari ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: integratsiyalashuv, innovatsiya, empirik tahlil, globallashtirish, platforma, sun'iy intellekt, ekotizim, biznes modeli, samaradorlik.

Аннотация. В данной статье на примере производственных предприятий в условиях развития экономики нашей страны эмпирически проанализировано влияние искусственного интеллекта и экосистемы интернет-платформ на инновации бизнес-моделей предприятий. Кроме того, обосновано, что интеграция промышленных предприятий в интернет-платформы способствует стимулированию инноваций бизнес-моделей, а также оказывает косвенное положительное влияние за счёт усиления межфирменной интеграции. Организация инновационной деятельности рассматривается как важный фактор обеспечения устойчивого функционирования, конкурентоспособности и долгосрочного развития предприятий. На основе анализа научных источников также освещены направления повышения эффективности процессов современного управления предприятиями.

Ключевые слова: интеграция, инновации, эмпирический анализ, глобализация, платформа, искусственный интеллект, экосистема, бизнес-модель, эффективность.

Abstract. This article empirically analyzes the impact of artificial intelligence and the ecosystem of internet platforms on business model innovation in manufacturing enterprises within the context of the development of the national economy. The study further demonstrates that the integration of industrial enterprises into internet platforms stimulates business model innovation and generates indirect positive effects through strengthening inter-enterprise integration. The organization of innovative activities is considered a key factor in ensuring the sustainability, competitiveness, and long-term development of enterprises. Based on the analysis of scientific literature, the article also highlights major directions for improving efficiency in modern enterprise management processes.

Keywords: integration, innovation, empirical analysis, globalization, platform, artificial intelligence, ecosystem, business model, efficiency.

KIRISH

Bugungi kunda zamonaviy boshqaruv jarayonlari jadal rivojlanib borayotgan sharoitda texnologik taraqqiyotning yangi bosqichi hisoblangan sun'iy intellekt iqtisodiyot va sanoat tarmoqlarida muhim ijobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ushbu texnologiyalar zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish,

ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va korxonalar faoliyati samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Sun'iy intellekt asosidagi yechimlar ishlab chiqarish modellarini yangi bosqichga olib chiqib, resurslardan samarali foydalanish, innovatsion faoliyatni rivojlantirish hamda jismoniy va raqamli muhit o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Natijada global ilmiy-texnologik hamkorlik va raqobat muhiti yanada rivojlanib, iqtisodiy o'sish uchun yangi imkoniyatlar yaratilmoqda.

Mazkur yangilanishlar ilmiy-texnologik yutuqlar asosida yuqori sifatli iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlash hamda zamonaviy sanoat tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. Yangi sifatdagi ishlab chiqaruvchi kuchlar tushunchasi yuqori texnologiyalar, samaradorlik va sifat ko'rsatkichlariga tayanuvchi, ilmiy-texnologik innovatsiyalar asosiy harakatlantiruvchi omil bo'lgan ishlab chiqarishning ilg'or shaklini ifodalaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Biznes modeli innovatsiyasi korxonalarining transformatsiyasi va yangilanishini ta'minlash, shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi (Klos va boshqalar, 2023). Shu bilan birga, resurs imkoniyatlarining cheklanganligi va tashkiliy omillar ayrim korxonalarda yangi boshqaruv yondashuvlari hamda biznes modeli innovatsiyalarini joriy etishni murakkablashtirishi mumkin (Chesbrough, 2010). Shu sababli korxonalarda biznes modeli innovatsiyalarini rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish masalasi olimlar va amaliyotchi menejerlar e'tiboridagi dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar va tarmoq ta'sirlarining kengayishi natijasida platforma ekotizimlari korxonalarining innovatsion faoliyatida muhim o'rin egallay boshladi (Hein va boshqalar, 2020).

Biznes modellari korxonaning qiymat yaratish va rivojlanish salohiyatini aks ettiradi (Palmieri va boshqalar, 2024). Foss va Saebi (2017) ta'kidlashicha, biznes modeli innovatsiyasining mohiyati kompaniya va uning manfaatdor tomonlari o'rtasidagi munosabatlar hamda qiymat yaratish tizimini takomillashtirishdan iborat. U uchta asosiy elementni o'z ichiga oladi: qiymat yaratish, qiymatni o'zlashtirish va qiymatni yetkazib berish innovatsiyalari (Li va May, 2023).

Mavjud tadqiqotlar internet texnologiyalari sanoat jarayonlarining jismoniy va virtual muhitlarini o'zaro bog'lashini, natijada korxonalar faoliyati samaradorligi va boshqaruv natijadorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi (Dijkman, R., Sprenkels, B., Peeters, T., & Janssen, A. 2015). Keys-stadi usulida olib borilgan tadqiqotlar ham ushbu xulosalarni tasdiqlaydi.

Jumladan, Kiel va boshqalar (2017) Germaniyadagi 76 ta ishlab chiqarish korxonasini tahlil qilib, sanoat interneti ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish orqali qiymat takliflari, ichki infratuzilma boshqaruvi va mijozlar bilan munosabatlarni yangi bosqichga olib chiqayotganini aniqlaganlar. Ushbu natijalar sanoat interneti biznes modeli innovatsiyalarining asosiy elementlariga bevosita ta'sir ko'rsatishi va ularni rivojlantirishi mumkinligini ko'rsatadi (Abbate va boshqalar, 2019).

Olimlar sanoat jarayonlarida internet texnologiyalaridan foydalanish va biznes modeli innovatsiyasi o'rtasidagi bog'liqlikni keng ko'lamda o'rgangan bo'lsalar-da, tadqiqotlarning asosiy qismi sanoat interneti texnologiyalarining biznes modeli elementlariga ta'sirini yoki platforma egalari uchun innovatsion biznes modellarini amaliy misollar asosida tahlil qilishga qaratilgan.

Xorijiy tajribani ko'rib chiqadigan bo'lsak, Xitoyning A-aksiyalari ishlab chiqarish kompaniyalari ma'lumotlari asosida sanoat internet platformasi ekotizimiga integratsiyalashuv darajasini baholash usuli ishlab chiqilgan va uning korxonalar biznes modeli innovatsiyalariga ta'siri empirik jihatdan o'rganilgan. Tadqiqot natijalari korxonalarining sanoat internet platformasi ekotizimiga qo'shilishi biznes modeli innovatsiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatgan. Shuningdek, platforma ekotizimlari bilan integratsiyalashuv biznes modelini takomillashtirish orqali innovatsion faoliyat samaradorligini oshirishi aniqlangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot korxonalar faoliyatida internet texnologiyalari va sun'iy intellektdan foydalanish jarayonlarini o'rganish hamda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini baholashga qaratilgan.

Tadqiqot doirasida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning korxonalar rivojlanishiga ta'siri tizimli ravishda tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli moliya va zamonaviy raqamli yechimlar korxonalarda yuqori samaradorlikka ega ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi raqamlashtirish darajasini oshirish, texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash hamda moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish orqali korxonalarining rivojlanish salohiyatini kuchaytirishi aniqlandi.

Geterogenlik tahlili natijalari mazkur ta'sirning mintaqalar va iqtisodiyot tarmoqlari kesimida turlicha namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Xususan, rivojlanish sur'atlari yuqori bo'lgan hududlar va istiqbolli tarmoqlarda faoliyat yuritayotgan korxonalarda ushbu ta'sir yanada sezilarli ekanligi kuzatildi.

Bundan tashqari, raqamli moliyaning korxonalar faoliyatiga ta'siri ma'lum vaqt oralig'ida namoyon bo'lib, eng yuqori samaradorlik ko'rsatkichi bir yil o'tgach kuzatilishi aniqlandi.

Tadqiqotning ushbu metodologik yondashuvi O'zbekistondagi sanoat va ishlab chiqarish korxonalarida sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanilish ko'lamini baholash, shuningdek, davlat tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini aniqlash imkonini berdi. Tadqiqot natijalari asosida sohani yanada rivojlantirishga qaratilgan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli moliya an'anaviy moliya tizimlarida uchraydigan moliyalashtirish bilan bog'liq cheklolarni kamaytirish, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish hamda korxonalarining innovatsion rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli moliya vositalarining joriy etilishi korxonalarda yuqori samaradorlikka ega ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa raqamli texnologiyalarning kirib borish darajasini oshirish, texnologik yangilanishlarni rag'batlantirish va moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish orqali korxonalar faoliyatini yanada takomillashtiradi.

Geterogenlik tahlili — bu tadqiqotda o'rganilayotgan ta'sir yoki natijaning turli guruhlar, sharoitlar va obyektlar bo'yicha namoyon bo'lish xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan tahlil usulidir. Mazkur tahlil natijalari raqamli moliyaning ta'siri mintaqalar va iqtisodiyot tarmoqlari kesimida turlicha namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Xususan, istiqbolli tarmoqlar hamda rivojlanish sur'atlari yuqori bo'lgan hududlarda faoliyat yuritayotgan korxonalarda ushbu ta'sir yanada sezilarli ekanligi aniqlandi. Olingan natijalar raqamli moliyaning real iqtisodiyot rivojiga qo'shayotgan hissasini yanada oshirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va yuqori samaradorlikka ega ishlab chiqarish salohiyatini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Yangi sifatdagi ishlab chiqaruvchi kuchlar an'anaviy unumdorlik yondashuvlaridan zamonaviy texnologiyalar va innovatsion boshqaruv mexanizmlariga tayanganligi bilan ajralib turadi. Kapital va mehnat resurslariga asoslangan an'anaviy ishlab chiqarish modelidan farqli ravishda, zamonaviy boshqaruv texnologik innovatsiyalar, raqamlashtirish va resurslardan samarali foydalanishga tayanadi. Ishlab chiqarish korxonalarida sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili texnologiyalarining joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, operatsion xarajatlarni optimallashtirish va boshqaruv qarorlarining aniqligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llayotgan korxonalarda xarajatlarni 10–19 foizgacha qisqartirish va ishlab chiqarish natijadorligini oshirish imkoniyatlari kuzatilgan. Ushbu o'zgarishlar yangi mehnat ko'nikmalari, ilg'or texnologiyalar va innovatsion materiallardan foydalanish orqali korxonalar raqobatbardoshligini yanada mustahkamlamoqda.

Shu bilan birga, innovatsion faoliyatni moliyaviy qo'llab-quvvatlash masalasi korxonalar rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Innovatsion loyihalarning uzoq muddatli rivojlanish davri, yuqori texnologik talablari va investitsiya hajmining katta bo'lishi moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni talab qiladi (Chen, 2016). Raqamli moliya vositalarining rivojlanishi esa korxonalarining moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. Natijada korxonalarining innovatsion salohiyati va uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari yanada mustahkamlanmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqotda sun'iy intellekt va internet platformalari ekotizimining ishlab chiqarish korxonalarini faoliyati hamda biznes modeli innovatsiyalariga ta'siri empirik jihatdan o'rganildi. Tadqiqot natijalari sanoat korxonalarida ishlab chiqarish jarayonlarining internet platformalariga integratsiyalashuvi innovatsion faoliyatni rivojlantirishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Xususan, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, resurslardan samarali foydalanish hamda boshqaruv qarorlarini tezkor va aniq qabul qilish imkoniyatlarini kengaytirishi aniqlandi.

Tadqiqot davomida internet platformalari korxonalar o'rtasida axborot almashinuvi, hamkorlik aloqalari va sanoat zanjiri integratsiyasini kuchaytirish orqali biznes modeli innovatsiyalarining rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslandi. Geterogenlik tahlili natijalari yuqori texnologiyali hamda rivojlanish sur'atlari yuqori bo'lgan korxonalarda ushbu platformalarning samaradorligi nisbatan yuqori ekanligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, past texnologiyali korxonalarda ham raqamli texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish orqali ijobiy natijalarga erishish imkoniyatlari mavjudligi aniqlandi.

Olingan natijalar asosida ishlab chiqarish korxonalarida sun'iy intellekt va internet platformalarini joriy etishga qaratilgan davlat qo'llab-quvvatlash dasturlarini yanada takomillashtirish, ularning amaliy samaradorligini oshirish hamda raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi. Shu bilan birga, zamonaviy IT-infratuzilmani rivojlantirish, texnologik investitsiyalar hajmini kengaytirish va inson kapitalini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat qaratish zarur. Korxonada xodimlarining raqamli ko'nikmalarini oshirish, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda sohaga oid maxsus o'quv dasturlarini bosqichma-bosqich amalga oshirish korxonalarining innovatsion salohiyatini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, sanoat korxonalarida o'rtasida yagona internet platformalari va ma'lumot almashish tizimlarini shakllantirish sanoat zanjiri integratsiyasini kuchaytirib, innovatsion hamkorlikni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Past texnologiyali va rivojlanish darajasi nisbatan past bo'lgan korxonalarda esa sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning bosqichma-bosqich mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish ularning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, sun'iy intellekt va platforma ekotizimlaridan samarali foydalanish korxonalarining innovatsion salohiyatini yuksaltirish, raqobatbardoshligini mustahkamlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Chesbrough, H. (2010). Business Model Innovation: Opportunities and Barriers. Long Range Planning.
2. Foss, N. J., & Saebi, T. (2017). Fifteen Years of Research on Business Model Innovation: How Far Have We Come? Journal of Management.
3. Hein, A., Schrieck, M., Riasanow, T., et al. (2020). Digital Platform Ecosystems. Electronic Markets.
4. Klos, M., et al. (2023). Business Model Innovation in the Digital Economy. Journal of Business Research.
5. Li, Y., & Mai, F. (2023). Value Creation in Business Model Innovation. Technological Forecasting and Social Change.
6. Palmieri, R., et al. (2024). Business Models and Value Creation in Digital Platforms. Industrial Marketing Management.
7. Dijkman, R., Sprenkels, B., Peeters, T., & Janssen, A. (2015). Business Models for the Internet of Things. International Journal of Information Management.
8. Kiel, D., Arnold, C., & Voigt, K. I. (2017). The Influence of the Industrial Internet of Things on Business Models of Established Manufacturing Companies. Technovation.
9. Abbate, T., et al. (2019). Digital Platforms and Business Model Innovation. Journal of Business Models.
10. Chen, Y. (2016). Financing Constraints and Innovation in Firms. Economic Modelling.
11. Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi. Kichik biznes va ishlab chiqarish korxonalarining rentabelligiga ta'sir qiluvchi omillar.
12. Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi. Statistical Analysis of Production Activity Development of Industrial Enterprises.
13. Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi. Systematic Approach in Econometric Modeling of the Development of Industrial Networks.
14. Иззатуллаева Мадинабону Ёлқин қизи. Организация стратегического планирования в процесс управления предприятием.
15. Izzatullayeva Madinabonu Yolqin qizi. The Role of Strategy in the Organization of Management in Enterprises.
16. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va iqtisodiy rivojlanish strategiyalariga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar.
17. Kotler, P., & Keller, K. L. Marketing Management. Pearson Education.
18. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari va rasmiy statistik hisobotlari.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>